

Hunting for Treasure Islands: Recent developments of hidden wealth and its allocation

Kortform av masteroppgave i samfunnsøkonomi ved Økonomisk Institutt, UiO, våren 2015

Forfatter: Håkon Rysst Heilmann (haakonrh@gmail.com)

Veileder: Postdoktor Andreas Müller

Hele oppgaven kan leses her:

<https://drive.google.com/file/d/0B2K0uuqij1 ITEITmpuTIVJbFE/view?usp=sharing>

Etter finanskrisen i 2008 har et vell bilaterale informasjonsutvekslingsavtaler blitt signert med skatteparadiser. Nå, syv år senere, har jeg brukt min masteroppgave til å lete etter resultater. Mine funn antyder at den totale mengden gjemt rikdom gikk ned etter 2007, og at allokeringen har endret seg signifikant: Stadig mer uregistrert aktiva gjemmes internt i OECD, til tross for at organisasjonen har heist fanen og erklærte sekreterse-eraen for over.

Flere teoretikere har de senere år vist, gjennom økonomiske modeller, at en reduksjon i antall praktiserende paradiser ikke nødvendigvis vil gi noen effekt, fordi store selskaper forholdsvis enkelt kan skifte sine overskudd over til andre skatteparadiser som fremdeles er i drift. Ikke bare det – de gjenværende paradisene vil kunne tjene mer penger, og vil følgelig være mye vanskeligere å få bukt med. Følger vi disse teoriene, er det med andre ord ingen grunn til å juble til tross for at en rekke store skatteparadiser ser ut til å være samarbeidsvillige. Likevel proklamerte OECD gjennom en rapport i 2011 at «The Era of Bank Secrecy is Over».

I min masteroppgave, som ble levert inn 18. mai 2015, følger jeg i de empiriske fotsporene til forskere som Gabriel Zucman og Niels Johannesen, som tidligere har estimert seg fram til den totale summen av gjemt rikdom i verden, samt levert analyser av bankdata i skatteparadiser. Jeg undersøker og forsøker å gi svar på følgende spørsmål: (1) Hvordan har den totale mengden gjemt rikdom utviklet seg etter finanskrisen og det påfølgende skredet av bilaterale avtaler, (2) har det vært noen endringer i plasseringen av de skjulte pengene, og (3) hvordan påvirker en bilateral avtale eierskap av aktiva i skatteparadisene som signerer?

Jeg bruker CPIS-data fra IMF til å svare på de to første spørsmålene. Gjennom moderne metoder for estimering, anslår jeg total gjemt rikdom i årene 2009, 2010 og 2011.¹ Kombinert med estimater fra Zucmans tidligere arbeid får jeg dermed en komplett tidsserie med oversikt over gjemte penger fra 2001 til og med 2011, samt hvor disse pengene er lokalisert.

Resultatene viser at den totale mengden gjemte aktiva (asset holdings) tilsynelatende har stabilisert seg på et lavere nivå enn toppen i 2007 (figur 1). Den økende trenden vi så for bare ti år tilbake har med andre ord stagnert. Ting ser enda lystigere ut om vi justerer for økonomisk vekst, altså å beregne gjemte aktiva som andel av verdens totale BNP. Da ser vi en tydelig nedadgående trend både totalt og for skatteparadiser som gruppe (figur 2). Likevel er det enorme summer som stadig går uregistrert. Ifølge mine beregninger var det i 2011, det siste året jeg har data for, omtrent 4,5 billioner dollar i uregistrerte aktiva (*trillions*, etter det engelske systemet). Dette er et konservativt anslag, men tilsvarer likevel det nidobbelte av Norges samlede BNP samme år. Legger vi til et anslag

¹ En utførlig beskrivelse av metodene er både kjedelig og plasskrevende, så jeg henviser den interesserte leser til selve masteroppgaven

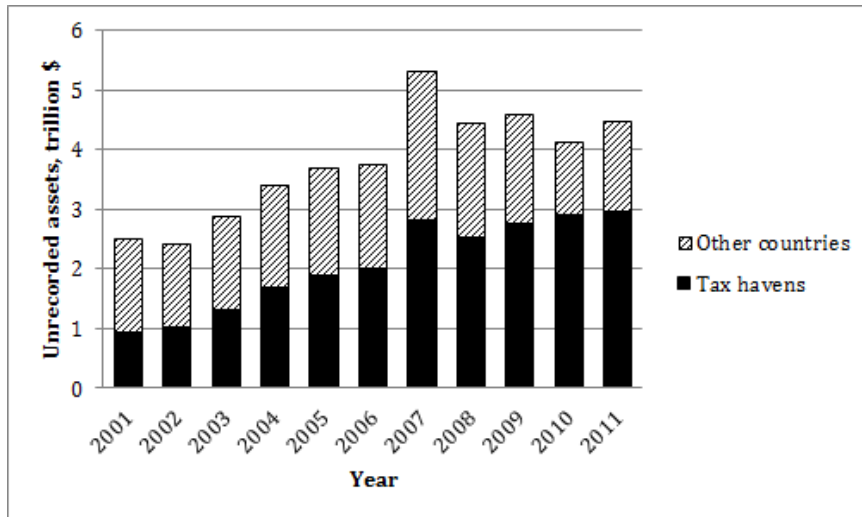
for bankinnskudd (finansiell rikdom er estimert til å bestå av 75% aktiva og 25% innskudd) blir tallene enda styggere. Ifølge James S. Henry (2012), eier under 100 000 personer 30% av verdens finansielle rikdom. Anvender jeg dette på mine tall, får vi at 0,001% av verdens befolkning stadig kontrollerer gjemt rikdom på størrelse med Canadas BNP.

Når vi ser på utviklingen i lokaliseringen av gjemte aktiva, spørsmål nummer to, kommer en tydeligere utvikling til syne. Det er helt tydelig at ting har endret seg etter finanskrisen i 2007/2008. Det er riktignok vanskelig å si om de tradisjonelle skatteparadisene, typisk øystater, holder mer gjemt rikdom enn tidligere, men trenden er tydelig for andre grupper (se figur 3): OECD-medlemsland som ikke tradisjonelt sett har blitt kalt skatteparadis har en tydelig nedgang, mens skatteparadisene som også er OECD-medlemmer (Sveits, Irland, Luxembourg) har en tilsvarende tydelig oppgang. Nesten halvparten av verdens uregistrerte aktiva gjemmes bort i disse tre landene. Samtidig har USA, en uttalt og ivrig motstander av andre skatteparadis (ref. FATCA), et kjempehopp det siste året, noe som fører OECDs totale andel av gjemte aktiva over 80%. Paradoksalt nok kan OECDs og USAs press for at andre land skal avvikle sine praksiser som skatteparadis, ført til at pengene nå er gjemt innenfor deres egne grenser. Dette tyder på at blikket også må rettes innover for å komme problemet til livs.

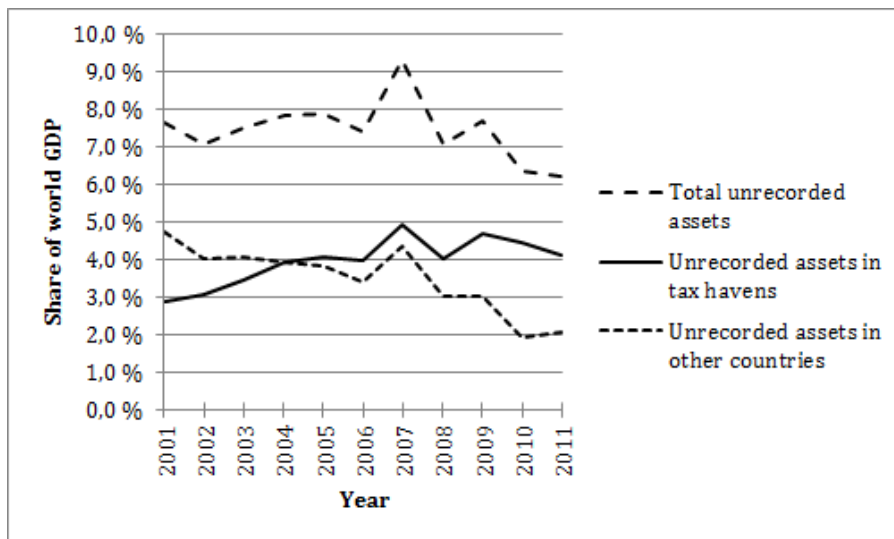
På grunn av manglende data – et stadig tilbakevendende problem i analyser av skatteparadis – er det vanskelig å slå fast noen kausalitet mellom bilaterale avtaler og gjemt rikdom. Det er heller ikke mulig å vise hvor de gjemte pengene kommer fra. Jeg kan imidlertid se på hvilken effekt skatteavtalene har hatt på de totale mengdene rapporterte aktiva. Tidligere har det blitt vist av Gabriel Zucman og Niels Johannesen at når et skatteparadis signerer en skatteavtale, vil bankinnskudd holdt av utlendinger i dette skatteparadiset gå ned. For aktiva finner jeg den motsatte effekten. Dette antyder at skatteparadis tiltrekker seg mer lovlig kapital, for eksempel på grunn av sitt forbedrede rykte, enn de mister av ulovlig kapital. Dette kan igjen gi indisier for at skatteparadis ikke nødvendigvis taper på å oppgi sin praksis. Samtidig, ettersom dette er *rapporterte* tall, kan analysen vise gale resultater fordi rapporteringssystemene blir bedre når en avtale signeres. Det kan også tenkes at kun de skatteparadisene som ser at de vil tjene på en signering, faktisk signerer. Dermed krever spørsmål tre nærmere undersøkelser for å trekke robuste konklusjoner.

Figurer:

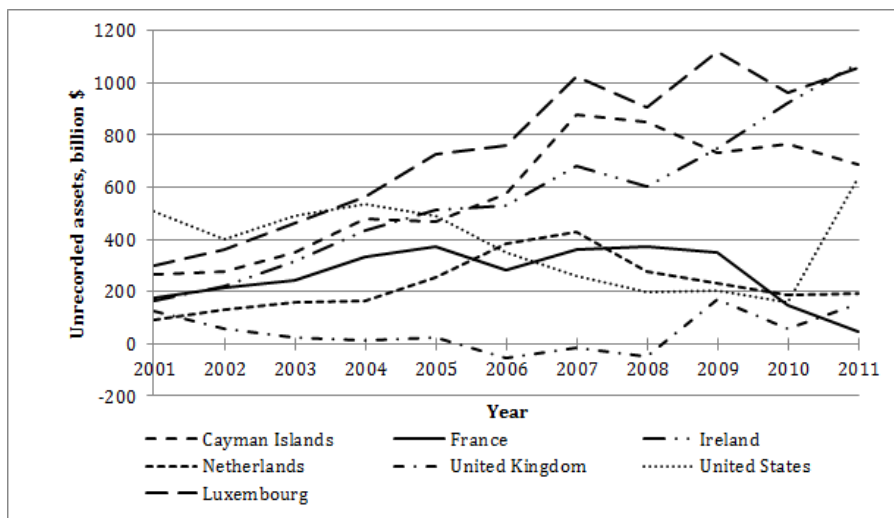
Figur 1: Utviklingen i uregistrerte aktiva totalt

Figur 2: Uregistrerte aktiva som andel av verdens samlede BNP

Figur 3: Absolutt verdi på uregistrerte aktiva i et utvalg sentrale stater

Figur 4: Fordeling av uregistrerte aktiva på fire forskjellige grupper

